

Η νηστεία τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων (Φουντούλης Ἰωάννης)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θεολογία και Ζωή / Ορθόδοξη πίστη](#)

Συνήθως λέγεται ὅτι ἡ νηστεία τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων ἀφορᾷ στὴν πόση τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ καὶ ἐπομένως ὅτι ἡ προϋπόθεση γιὰ τὴν κοινωνία ἀπὸ αὐτὸν ἀποτελεῖ ἡ νηστεία μίας ἡμέρας. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἦταν σκόπιμο νὰ λεχθοῦν δύο λόγια, γιατί εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ συζητούμενα θέματα ἀπὸ αὐτὰ ποῦ σχετίζονται μὲ τὸν ἁγιασμὸ τῶν Θεοφανείων καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα ζητοῦν οἱ πιστοὶ τὴ συμβουλὴ τῶν ἱερέων.

Ὅτι ὁ μέγας ἁγιασμὸς «τὰ δευτερεῖα ἐπέχει τῶν Θείων Μυστηρίων» (Εὐχολόγιον, κώδ. Βατοπεδίου 134 [745] τοῦ ἔτους 1538), εἶναι δηλαδὴ τὸ δεύτερο μετὰ τὴ Θεία Κοινωνία ἱερώτατον «Μυστηριακὸν εἶδος» (κατὰ τὴ σχολαστικὴ ὀρολογία), κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει. Εἶναι τὸ «ὔδωρ τῆς ἀναγεννήσεως» τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, πού διὰ τῆς ἐπικλήσεως καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «ἀναστοιχειοῦται» (ἢ «μεταστοιχειοῦται»), κατὰ τὸν ἅγιο Κύριλλο Ἀλεξανδρείας (Εἰς Ἰωάννην Β΄ 1), καὶ γίνεται «ἀφθαρσίας πηγὴ, ἁγιασμοῦ δῶρον, ἁμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων ἀλεξιτήριο» γιὰ τοὺς πιστοὺς πού μεταλαμβάνουν ἢ χρίονται ἀπὸ αὐτό, πάροχο ἁγιασμοῦ καὶ εὐλογίας σ' ὀλόκληρη τὴν κτίση.

Ὅτι τὸ ὔδωρ τοῦ μεγάλου Ἁγιασμοῦ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ ὔδωρ τοῦ ἁγίου

Βαπτίσματος εἶναι καταφανές καὶ ἀπὸ τὴν ταυτότητα τῶν καθαγιαστικῶν εὐχῶν, καὶ ἀπὸ τὴν παλαιά, καὶ τὴ σύγχρονη ἀκόμα, πράξη τῆς Ἐκκλησίας, πού βάπτιζε καὶ βαπτίζει σ' αὐτὸ τοὺς κατηχουμένους, καὶ ἀπὸ ὅσα γράφει ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης, πού θεωρεῖ μάλιστα ἀντιστρόφως τὸ ὕδωρ τοῦ Βαπτίσματος «κατ' οὐδὲν ἐλαττούμενον τοῦ τῶν ἁγίων Θεοφανίων» (Διάλογος, κέφ. 70). Ὡς τέτοιο δίδεται ἀντὶ τῆς Θείας Κοινωνίας στοὺς πιστοὺς, πού γιὰ κάποιο λόγο κωλύονται νὰ προσέλθουν σ' αὐτήν.

Αὐτὸ ἀκριβῶς προκάλεσε δύο εὐλαβεῖς παρεξηγήσεις: ὅτι δηλαδὴ ὑποκαθιστᾶ τὴ Θεία Μετάληψη, ὡς κατὰ κάποιο τρόπο ἴσο μὲ αὐτήν, καὶ ὅτι κατ' ἀναλογίαν προηγεῖται τῆς πόσεως του νηστείας. Τὸ πρῶτο δὲν θὰ ἔπρεπε κὰν νὰ συζητεῖται, γιατί εἶναι σαφές ὅτι ὁ μέγας Ἁγιασμός εἶναι μὲν γιὰ τοὺς λόγους πού εἶπαμε τὸ ἱερότερο μετὰ τὴ Θεία Κοινωνία εἶδος, ἀλλὰ ἐπ' οὐδενὶ εἶναι κοινωνία τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου, οὔτε ποτὲ τὴν ἀντικαθιστᾶ. Παρὰ ταῦτα ὑπάρχει ἡ λαϊκὴ ἀντίληψη ὅτι τὰ Θεοφάνεια δὲν κοινωνοῦμε, γιατί θὰ πάρουμε ἁγιασμὸ καὶ «εἶναι τὸ ἴδιο».

Ὅσο δὲ γιὰ τὴ νηστεία πρὸ τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ, καὶ αὐτὴ μᾶλλον καλλιεργήθηκε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ νεώτερο ἔθος τῆς νηστείας πρὸ τῆς Θείας Κοινωνίας, πού δὲν μπόρεσε ὅμως καὶ αὐτὴ νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ τριήμερη, λόγω του ὅτι οἱ πρὸ τῶν Θεοφανείων ἡμέρες τοῦ ἑορταστικοῦ δωδεκαημέρου ἔχουν «κατάλυσιν εἰς πάντα», πλὴν, ἐννοεῖται τῆς Παραμονῆς. Ὅσο γιὰ τὴ νηστεία αὐτὴ τῆς Παραμονῆς, πού κοινῶς θεωρεῖται ὅτι γίνεται γιὰ τὸν Ἁγιασμό, εἶναι ἄσχετη μὲ αὐτὸν καὶ τηρεῖται, εἴτε πρόκειται κανεὶς νὰ κοινωνήσῃ ἀπὸ αὐτὸν εἴτε ὄχι. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν καταλύεται μετὰ τὴν τυχὸν πόση τοῦ ἁγιασμοῦ κατὰ τὴν Παραμονή. Ἔχει δὲ τὴν ἀρχὴ της στὸ ἀρχαῖο ἔθος νὰ προηγεῖται τῶν μεγάλων ἑορτῶν μία ἡμέρα νηστείας τῆς Ἐκκλησίας ὅλης, εἴτε γιὰ τὸ Βάπτισμα τῶν Κατηχουμένων, ὅπως κοινῶς λέγεται, πού ἐγένετο κατ' αὐτές, εἴτε, ἀσχέτως μᾶλλον πρὸς αὐτό, ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς τρόπους ἐξάρσεως τῆς κυρίας ἡμέρας τῆς ἑορτῆς καὶ προπαρασκευῆς γι' αὐτήν μὲ νηστεία, ἐγκράτεια καὶ προσευχή. Ὅτι δὲ δὲν ἀφορᾷ στὴν πόση τοῦ ἁγιάσματος, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Ἁγιασμός ὄχι μόνον τελεῖται –ἐπομένως καὶ πίνεται– καὶ κατὰ τὴν Παραμονή, κατὰ τὸ νεώτερο ἔθος, τῆς ὁποίας Παραμονῆς δὲν προηγεῖται ποτὲ νηστεία, καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι συχνὰ συμβαίνει καὶ ἡ Παραμονὴ νὰ μὴν εἶναι νήστιμος ἡμέρα, ὅταν συμπίπτει μὲ Σάββατο ἢ Κυριακή.

Δὲν προηγεῖται δηλαδὴ τῆς πόσεως τοῦ μεγάλου Ἁγιασμοῦ νηστεία; Βεβαίως, ναί. Ἄλλ' αὐτὴ δὲν εἶναι νοητὸ νὰ εἶναι αὐστηροτέρα ἢ μακροτέρας διαρκείας ἀπὸ τὴν προβλεπομένη γιὰ τὴν προσέλευση στὴ Θεία Κοινωνία νηστεία, τὴ λεγομένη «εὐχαριστιακὴ νηστεία». Καὶ αὐτὴ, ὅπως καὶ ἄλλοτε μᾶς δόθηκε ἀφορμὴ νὰ

γράψουμε, είναι σαφής και άπαράβατος, με μόνιμη εξαίρεση όταν υπάρχει κίνδυνος θανάτου. Ἡ τελεία δηλαδή ἀποχή τροφῆς καὶ ποτοῦ ἀπὸ τοῦ δείπνου ἢ τοῦ μεσονυκτίου, τῆς προηγούμενης ἡμέρας μέχρι τῆς κοινωνίας, ὁποιαδήποτε ὥρα κι ἂν γίνεται αὐτή, τὸ πρῶτὸ δηλαδή κατὰ τὶς μὴ νήστιμες ἡμέρες καὶ τὸ ἑσπέρας κατὰ τὶς ἡμέρες τῆς νηστείας. Ὅπως δὲ εἶδαμε, ἡ τέλεση καὶ ἡ πόση τοῦ μεγάλου Ἁγιασμοῦ προβλέπεται ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ μας τάξη καὶ παράδοση μετὰ τὴ Θεία Μετάληψη καὶ πρὸ τῆς βρώσεως τοῦ ἀντιδώρου, δηλαδή λειτουργικότερα –τὸ ἐπαναλαμβάνουμε– μεταξύ τῆς ἐκφωνήσεως τῆς εὐχῆς τῆς εὐχαριστίας μετὰ τὸ «πάντας μεταλαβεῖν» («Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιασμος ἡμῶν...»), κατὰ τὴν παλαιότερα τάξη, ἢ μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνο εὐχή, κατὰ τὴ νεωτέρα, καὶ τοῦ «Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον...» καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσα διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου καὶ ἀπόλυση.

Ἡ νηστεία, κατὰ τοὺς πατέρες καὶ τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι «μέγα καλόν». Κινεῖται ὅμως μέσα σὲ ὀρισμένες ἀπὸ τὴν παράδοση προδιαγραφὲς χρόνου καὶ ποιότητος, πού καλούμαστε νὰ προβάλλουμε καὶ νὰ ἀξιοποιοῦμε. Ἡ ἐπέκτασή της ὅμως πέραν τῶν ὀρίων αὐτῶν μπορεῖ νὰ ἔχει ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα καὶ νὰ ἀποβαίνει τελικῶς εἰς βᾶρος αὐτοῦ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι ὁ ἅγιασμος τῶν πιστῶν καὶ ὅλης τῆς δημιουργίας διὰ τῆς μεταλήψεως καὶ τοῦ ραντισμοῦ διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ Μεγάλου Ἁγιασμοῦ τῶν Θεοφανείων. Καλὸς συμβιβασμὸς τῆς παλαιᾶς μὲ τὴ νεωτέρα παράδοση μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ σύσταση ξηροφαγίας κατὰ τὸ δεῖπνο τῆς Παραμονῆς, ὅταν συμπίπτει μὲ Σάββατο ἢ Κυριακή. Ἡ ἐπέκταση δηλαδή κατὰ κάποιον τρόπο τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας μέσα σὲ λογικὰ ὅρια.

Πηγή: agiazoni.gr